

EKAR DEZAGUN GUDA ETXERA: Ezker Berriaren Jaiotza Amerikako Estatu Batuetan

Iñigo López Simón

Euskal Herriko Unibertsitateko doktoregaia. Historia Garaikideko Saila.

UPV/EHU

Laburpena

60. hamarkada, eta bereziki 1968 urtea, gazte errebeldiaren eta protesta politikoaren garaia bezala mantentzen da memoria kolektiboan. Pariseko maiatza edo eta Pragako udaberria aro gatazkatsu honen ikurrak bilakatu dira. Baina irudi eta eslogan gogoangarrien gainetik, ezker tradizionalaren birplanteamendu bat gertatu zen herrialde askotan, borroka moldeak eta postulatu ideologikoak garai berrietara egokituz. Hurrengo lerroetan Amerikako Estatu Batuetan Ezker Berriaren ezaugarri nagusiak, eraginak eta mugimenduaren nondik norakoak azaltzen saiatuko gara.

Abstract

The sixties, and specially 1968, remains in the common memory as an age of youth rebellions and political demonstrations. The Paris students riots or the Prague Spring are symbols for this age. But over images and memorable slogans, it happened a new rethinking of the traditional left ideas in many countries, adapting the fighting models and the ideological postulates to the new times. In the following lines, we will try to explain the main aspects, the influences and the origins and development of the New Left in the United States of America.

1. AEB guda hotzaren testuinguruan: mundu librearen gidaritza

Bigarren mundu guda eta gero orden berri bat ezarriko da munduan, bi buru argi izango dituen: AEB eta SESB. Munduko antolamendu berri honekin eurozentrismoak ordenaren ikuspegi global bati egingo dio bidea (Barbe, 2007: 265). Herrialde gehienak bi poloen inguruan ezarriko dira: kapitalismoa eta sobietar tankerako ekonomia. Amerikako Estatu Batuak eta Sobietar Batasuna beraien blokeen gidariak izango dira, beraien ezaugarri ekonomiko eta politikoak beraien orbitan dauden herrialdeetan ezarriz. Bi potentziak etengabeko gatazkan murgilduta egongo dira, hurrengo hamarkadetan munduaren ibilbidea baldintzatuz.

Guda giro honetaz baliatuz, Estatu Batuetako gobernuak barne politika erasokor bat burutuko zuen gizarte mugimenduen eta disidentziaren edozein adierazpenen aurka. Adibiderik adierazgarriena FBIk burututako 'sorgin ehiza' dugu, gizarteko esparru guztietan komunisten aldeko agenteak bilatuko zituen. Testuinguru honetan HUAC sortu zen –House Committee on Unamerican Activities- espia eta infiltratu komunistak bilatzeko asmoarekin. Macartismo izenarekin ezagutu zen sorgin ehiza hau, Hollywooderaino heldu zen. Joseph Macarthy senatariak bultzatuta zerrenda beltzak egin ziren, non komunistak izateaz susmagarri zirenak agertzen ziren. Ekimen honen eraginez Julius eta Ethel Rosenbergi heriotza zigorra ezarri zieten, espioi komunistak izateaz leporatuta.

Giro honetan sindikatuek eta talde politiko sozialistek jazarpena pairatzen zuten, beraien lana izugarri oztopatzen zelarik. Papel garrantzitsua jokatu zuten komunkabideek, doktrina honen teoria hedatuz eta babestuz.

Bitartean Amerikako gizartean 'american way of life' delakoa eta bake giroa nagusi ziren. Gizarteak bere herrialdea munduko tontorrean ikusten zuen eta gehienak munduko herrialderik miresgarriena zela uste zuten (Clavir eta Edward, 1984:3).

2. Mugimendu politikoaren bilakaera 60. hamarkadan

Gudaren aitzakiak eta mezu patriotikoek ezin izan zuten amerikar gizarte sektore baten aldaketa nahia geldiarazi, 60. hamarkadan *New Left* mugimenduaren jaiotza honen adierazle dugularik. Estatu Batuak astindu zituen mugimendu hau ez zen bat-batean sortu, bere sustraiak aurreko hamarkadan aurkitzen ditugularik.

50 hamarkadan gazteri zuria gelditu ezinik zebilen. *American Way of Life* delakoan sinetsi ez eta honetatik kanpo bizitzen hasi ziren gazteak agertzen joan ziren. Gazte hauen errebeldiak, politikoa baino, izaera nihilista zuen. Garai haietako heroia James Dean bezalako bat izateak argi erakusten duena. Bere *Rebel without a Cause*(Nicholas Ray, 1955) filmea azaltzen ari garen izpirituaren adibide onena delarik. Musikak ere eragin handi izan zuen, hamarkada honetan gazteria zuriarengan arrakastatsua izaten hasi baitzen jatorriz beltzek asmatutako Rock & Rolla.

Baina eredu errebelde politizatuagoak, edo behintzat intelektualagoak, aurkitzen ditugu 50. hamarkadaren bigarren erdian, konkretuki *beat* mugimendu literarioaren sorreraren ondorioz. Lehen adierazpena Allan Gisbert poetaren HOWL lana dugu, 1955ean argitaratua. Lan honek Estatu Batuetako irudi anker eta basati bat erakutsiko du, garaian nagusi zen irudiaen aurka.

Kontrakulturaz haratago, garrantzi berezia izango du 1955etik aurrera hegoaldeko estatuetan sortuko den eskubide zibilen aldeko mugimenduak, zeinak helburu baitzuen afro-amerikarrek pairatzen zuten segregazio legalarekin bukatzea.

Ikasle giro unibertsitarioan amerikar gizartea kritikatu duen talde bat sortuko da, marxista independientez osatuta. Ikasle hauek Estatu Batuetako egitura itxia eta hierarkikoa salatuko dute. Amerikar politikak inperialismoa, guda, pobrezia, esplotazioa eta gizartearen dekadentzia sortzen ari zela mantentzen zuten (Clavir eta Edward, 1984:5). Dena den, talde honek oso eragin mugatua izango du.

Baina hamarkada berriarekin egoera aldatu egingo da. Afro-amerikarren eskubide zibilen aldeko mugimenduak geroz eta babesle gehiago izango ditu, oso adierazgarria eta eraginkorra zelarik gazte zuriengan hartzen zuen indarra. 1960. urtetik aurrera desobedientzia zibilaren adierazpenak areagotu egingo dira. Honen adibide protesta eserialdiak dauzkagu, 1960ko otsailean abiarazi zituzten lau ikasle beltzek eta urte bereko apirilerako 50.000 pertsona baino gehiago bildu ziren 100 hiritan burututako eserialdietan (Zinn, 2005:419). Eserialdi hauen, eta beste desobedientzia adierazpen batzuen ondorioz, sortu zen urte bereko apirilean Student Non-Violent Co-ordinating Committee (SNCC) erakundea. Bi urte beranduago, eta baita ere eskubideen aldeko borrokaren eraginez, SDS –Students for a Democratic Society- taldea sortuko da. Beraien Port Huron Statement dokumentu fundazionala ezker berriaren oinarria bezala aintzakotzat hartuko da.

Hamarkadaren hurrengo urteetan beste talde batzuk sortuko dira, ERAP kasu. Talde honek pobreen arteko muga interrazialak apurtuz, hauek laguntzeko hainbat ekimen martxan jarriko ditu, 1964. urtetik aurrera. Urte bereko udagoienean mugimendua herrialdearen

hegoaldeetik iparraldera eta mendebaldera hedatu zen. Kaliforniako unibertsitatean, Berkeleyn, *Free Speech Movement* delakoa sortu zen. Hezkuntza sistema eta amerikar gizartea kritikatzeko zituzten, eta beraien protestetan bide baketsuak erabiltzen zituzten. Talde honen izaera ulertzeko bere buru zen Mario Savioen hitzak aipatuko ditugu:

There's a time when the operation of the machine becomes so odious, makes you so sick at heart, that you can't take part. And you've got to put your bodies upon the gears and upon the wheels, upon the levers, upon all the apparatus, and you've got to make it stop (Clavir eta Edward, 1984:12).

1965erako AEB aldatutako herrialde bat zen. Idealismoa eta protestak eguneroko ogia ziren, eta aurreko hamarkadan aldarrikatutako *The End of Ideology* ilusio bat besterik ez zela agerian geratu zen. Kennedyren barne politika liberalak ezin izan zuen egoera hau baretu, batez ere bere kanpo politika basatiaren ondorioz.

Baina labur iraun zuten mugimendu hauek. Hamarkadaren erdialdean, gehienbat 1968. urterako, desobedientzia zibila bultzatzen zuten mugimendu hauen dekantzia eta desagerpena biziko da. Doug McAdamek hiru klabe ematen ditu mugimendu honen dekadentzia azaltzeko: beltz mugimenduaren erradikalizazioa, eskubide zibilen akta onartu eta gero; Gobernu federalaren ekimena, kontrainsurgentzia teknikak erabiliz; eta azkenik, mugimenduaren finantzazioa (Freeman eta Johnson, 1999:325-348).

Baina zer gertatu zen berez 1968. urtean? Estatu Batuetan, baina baita ere mundu osoan, gazte kopuru handi batek protesta eta politika alternatiboaren bidea hartu zuen. Protestak unibertsitateko kanpusak eta hiriak hartu zituen. Mugimendu hau klase, adin eta arraza desberdineko gazteek osatzen zuten. Baina partehartzaile guztiak ez ziren ikasleak; guda beteranoak, sindikalistak, ezker zaharreko militanteak, emakumeak, kontrakulturako kideak... batu egin ziren. Honekin lotuta zeuden argitalpenak biderkatu ziren, ezagunena *New Left Notes* izan zelarik.

Urte honetan AEBko gizarte mugimenduen historian inflexio puntu bilkatuko zen Chicagoko Konbentzio demokrata burutu zen. Aipatu beharra dago alderdi demokratikak Chicago aukeratu zuela hiririk seguruena zelako. Baina Chicagon, alkateak protesta ekintzak debekatu zituenean, ekaitzak ez ziren egin. Debate bat sortu zen SDS bezalako erankudeetan edo gudaren aurkako mugimenduaren barnean. Batzuk Chicagora ez joateko hautua egin zuten, espero zen poliziaren erantzunaren aurrean. Besteek bide ez biolentoak

berretsi zituzten. Baina ezkerreko mugimenduan aspalditik biolentziaren erabileraren aldeko apostua egin zutenen ahotsak aurkitzen ziren, bereziki Malcolm Xen ideiek eraginda¹.

Chicagon milaka gazte agertu zirenean, alkateak jendea biltzeko debekuari eutsi egin zion eta kaosa kaleetat jabetu zen. Abuztuko azken astean milaka gazte poliziaren aurka oldartu ziren. Istiluak telebistan ikusi ahal izan ziren miloika ikusleengandik. Manifestariak Chicagoko Lincoln Parken akanpatuta zeuden. Alkateak parkea husteko agindua eman zion poliziarri, hauek Lincoln parkean guztiz armaturik agertu zirelarik. Kezko poteak jaurti zituzten manifestarien aurka, haietako askok gasaren ondorioz konortea galdu zutelarik. Egunak aurrera egin ahala, poliziak erabilitako indarra gogortuz zihoan, manifestariak ez ezik, kazetariak, kaletik pasiatzen zeuden hiritarrak, eta Konbentzioko delegatuak kolpatzen hasi zirelarik(Pivano, 1975:301).

Manifestariak, aldi berean, geroz eta gogorrago ari ziren poliziaren aurka, eta honek Guardia Nazionalaren agerpena ekarri zuen, Lyndon B. Johnson presidenteak eskatuta. Konbentzio demokrata SESB Txekoslovakia inbaditu zuten aste berean egin zen eta Chicagoko manifestari askok “Czechago” bezalako margoketak egiten zituzten hiriko hormaten eta Guardia Nazionalren tankeetan. Komunikabideek Chicagoko gertakariak kontatzean “police riot” terminoa erabili zuten, poliziaren indarkeria salatzeke.

Gertakari hauek, aipatu moduan, inflexio bat ekarriko zuten gizarte mugimenduetan, non biolentziaren aldeko hautuak indarra hartuko duen. Honen adierazle nagusiak *Black Panthers Party* edo *Weather Underground Organization* ditugu. Hurrengo urteetan zehar mugimenduak erradikalizazio egoera bat biziko du, bereziki hirugarren munduko mugimendu askatzaileen eraginez.

Hurrengo urtean, 1969an, mugimendu ezkertiarra inoiz baino indartsuago zegoen. 1967an bost astekari ezkertiar aurkitzen ditugu, bi urte geroago 150. Urte bereko azaroan, 500.000 pertsona manifestatu ziren Washingtonen Vietnamgo gudaren aurka, inoiz izandako manifestaziorik jendetsuenean. 1969an Woodstoceko jaialdia burutu zen, non garaiko talde eta artista ezkertiar eta hippiek parte hartu baitzuten. Woodstocen 500.000 pertsona batu ziren hiru egunez, historian sinbolo bat bihurtu den jaialdi honetan.

Aurreko urteko Chicagon burututako Konbentzio Demokrataren ondorioz sortutako istiluengatik, 8 gazte epaitu zituzten. Black Panthers eta Yippietako kideak zeuden, *The Conspiracy trial* bezala ezaguna izan zen epaiketan. Epaiketa honek izugarrizko oihartzuna izan zuen, epaituekiko elkartasuna, mugimeduaren indartzea eta istiluen areagotzea suposatu

---

¹ Estatu Batuetan azken urteetan ohikoak ziren “uda beroak” ematen hasiak ziren, non ghettoetako gazteek polizaren aurka oldartzen baitziren, bide guztiak erabiliz. Famatuena Detroitoko matxinada dugu, 1967an gertatu zena.

zuen. Hori dela eta, epaiketa bukatzean, Jerry Rubin Yippien buruak, eskutitz bat bidali zion epaileari, Estatu Batuetako Yippiena izateagatik, eta iraultzari laguntza emateagatik berriz epaitu behar zutela esanaz (Rubin, 2009:54).

70. hamarkadaren etorrerarekin batera, mugimenduaren gainbehera etorri sartu zen. Mugimenduaren erradikalizazioak, klandestinitatea eta errepresioaren gogortzea ekarri zuen. FBI eta CIAk plan zehaztuak jarri zituzten martxan disidentziarekin bukatzeko. 1975. urterako talde politiko garrantzitsuenak desagertu ziren. Black Panthers eta WUOko kideak hilik (poliziagatik), kartzelan edo yonki bilakatuta aurkitzen ditugu. Poliziaren lanarekin batera, Vietnamgo gudaren bukaerak, eta bide armatuaren agorpenak beste Ezker Berri bati bidea irekiko dio 1975. urtetik aurrera, non homosexualak edo ekologistak bezalako taldeak nagusituko diren.

Behin mugimenduaren bilakaera kronologikoa aztertuta, Ezker berria terminoaren esnaia ikusiko dugu, baita ere mugimendu honen hiru indar garrantzitsuenak, hau da, beltz mugimendua, Vietnamgo gudaren aurkako oposizioa eta mugimendu kontrakulturala.

3. Ezker berriaren ezaugarriak

60. hamarkadan jaiotako mugimendua oso heterogeneo izan arren eta adierazpen guztiak batu lituzkeen definizio bat bilatzea ezinezkoa bada ere, Ezker Berria bezala ezagutu zena deskribatzen saiatuko gara.

Hobsbawnen arabera, ezker berriaren sorrerak oinarri hartzen du, era berean, ezker tradizionalaren debekuan eta bazterketan eta sozialdemokraziaren pasibitatean². Ezker berriak, beti Hobsbawnen hitzetan, gaitzesten zituen ezkerrek ordurarte onartu zituen arauak eta erabilitako prozesuak. Baina zertan zehazten da ezker berriaren eta zaharraren arteko aldea?

Armando de Miguelen iritziz, ezker zaharra oinarrian antifaxista zen, iraultza boltxebikearen eta espainiar guda zibilaren mireslea. Ezker berria, ordea, mesfidatia da iraultza boltxebikearekiko, baita antiburokratiko, antiautoritarioa eta baketsua (Rocha, 2004:23).

Ron Jacobsentzat, Ezker berriak jarrera koherenteago bat bultzatu behar zuen. Berarentzat faxismo mota berri bat agertzen ari zen AEBtan, arrazakeriak eta inperialismoak gidatuta, eta arazo hauei aurre egin behar zion Ezker Berriak (Jacobs, 1997:3).

---

² Hobsbawnen iritziz sozialdemokraziak bere helburuak lortuak zituen AEBtan, non langilegoa bere bizi baldintzak asko hobeto zituen, eta hemendik aurrera sozialdemokratak helburu hauen mantentzean zentratuko dira. Rocha, Servando, 2004, 14. orr.

Ezker zaharra 20. eta 30. hamarkadetan sortutako talde sozialistek eta komunistek osatzen dute. Baina 50. hamarkadan, iraultza boltxebikeak jorratutako bidearekin haren lilura erabat galduta zuenean, ezkerreko militante talde batek ezkerrearen definizio berria proposatu zuten. 60. hamarkadan unibertsitateetako gazte asko bildu ziren ezkerreko mugimenduetan, eta honek haize berriak ekarri zituen.

Testuinguru honetan jaio zen SDS erakundea. Talde hau *Port Huron Statement*³ dokumentuarekin sortzen da; eta autore askorentzat, horretan aurkitzen dira ezker berriaren ezaugarri nagusiak (Clavir eta Edward, 1984:10). Idazki hau egin zutenek gogor salatzen dute *statu quo*a eta amerikar gizartearen onarpena eta pasibitatea: <<The apathy here is, first subjective — the felt powerlessness of ordinary people, the resignation before the enormity of events>>. Sistema kapitalistaren aurka jotzen dute: <<Work, too, is often unfulfilling and victimizing, accepted as a channel to status or plenty, if not in the way to pay the bills, rarely as a means of understanding and controlling self and events>>; eta baita komunismoaren aurka ere:

The Soviet Union, as a system, rests on the total suppression of organized opposition, as well as on a vision of the future in the name of which much human life has been sacrificed, and numerous small and large denials of human dignity rationalized.

Guda hotzak sortutako egoera, eta guda honetan AEBk jokatzeko duten papera gogor salatzen dute, AEBko gobernuaren kanpo politikarekin ere egiten duten gisan. Gainera manifestu honetan beltz mugimenduarekiko hainbat aipamen aurkitzen dira.

4. Makina martxan jarri zuen erregaia: ezker berriaren eragin nagusiak

4.1. Beltz mugimendua

Kontakizun eta kronika gehienek azaltzen dutenez, 1955.eko abenduaren 1a da beltzen askapen mugimenduaren abiapuntua, Rosa Parks izeneko beltz jostun batek, autobusean zuriei erreserbatutako jesarlekuan eseri zenean, Montgomeryn, Alabaman. Eztanda bat bezalakoa izan zen eta eskubide zibilen aldeko ekimenak AEBetako hegoaldetik hedatu egin ziren. Hamarkada bat beranduago, eztanda-hotsak herrialdearen iparraldera heldu zirenean, eskakizunak eta bideak erradikalizatu egin ziren. Baina hain ezustekoa izan zen? Howard Zinnen hitzetan <<oprimituen oroitzapenak ezabatu ezin daitezken gauzak dira, eta horrelako oroitzapenak mantentzen dituztenentzat, iraultza beti gertu dago>> (Zinn, 1995:396).

³ Dokumentua bere osotasunean ikusteko:
<http://www.campusactivism.org/server-new/uploads/porthuron.htm>

Esklabotza oroitzapen gogorra zen, Toni Morrison idazle afroamerikarraren hitzetan 300 urte gehiagoz iraun dezakena⁴. Gainera segregazioaren errealitate gordina pairatu behar zuten, humilazioak eta debekuak honen ondorioak zirelarik. Kontutan eduki beharko genuke ere, 50. hamarkadako mugimendua baino lehen, beltzen artean 20. eta 30. hamarkadetan ere, bazirela pentsalariak, politikariak, artistak... eskubide zibilen aldeko mugimendua ahaztu gabe.

‘Berdinak baina bananduak’ doktrinari amaiera eman zitzaion 1954ean, ofizialki bada ere. Kansas estatuko legeak ezartzen zuen beltzak eta zuriak bereizita ikastearen beharra. Estatuko Auzitegi Goreneraino iritsi zen lege horren kontrako salaketa.. Auzitegiak legea Konstituzioaren kontrakoa zela erabaki zuen, halako banaketak beltzak gutxiesten zituelako, haiengan gutxiagotasun sentimendua sortzen zuelako. Baina, hala ere, 1965ean, epaia eman zenetik hamar urte geroago, oraindik ikasleen %75ak bananduta ikasten jarraitzen zuen (Zinn, 1995:402).

Orduan lehertu ziren beltzak. Eragilea Rosa Parksek egindakoa eta haren ondorioak. NAACPko kide ohia eta ‘Mugimendu zibilaren ama’ izendatua izan zen emakumea, Montgomeryko autobusean zuriei erreserbatutako lekuan jesarri zen lanetik zetorrela <<nekatuta zegoelako>>, berak esan zuen gisan. Horregatik, atxilotu zuten eta 14 dolarretako izuna ezarri zioten (Roca, 2008:83). Gertakarien kontrako erreakzio ikaragarria izan zen Montgomeryko beltzen aldetik: garraio publikoaren kontrako boikota antolatu zuten, 381 egun iraun zuena, beltzen eskubideak aldarrikatzen. Autoritateek hainbat aktibista kartzelaratu zituzten eta hegoaldeko gizon zuri batzuk indarkeria erabiltzen hasi ziren. Lehergailuak jarri zituzten beltzen elizetan, eta Martin Luther Kingen etxea tirokatu zuten, bera baitzen, 26 urterekin, boikotaren liderretako bat. Baina beltzek bere borrokarekin jarraitu zuten, modu baketsuan beti, mugimenduaren ezaugarri nagusia zena⁵. Azkenik, udal ordenantza bat onetsi zen, garraio publikoetan segregazioarekin bukatzen zuena. Hala ere, gertakizunek prozesu geldiezina sortu zuten, Montgomeryko boikota antolatzeko, 50.000 afroamerikar elkartu eta antolatu zirelako; eta hau hegoaldeko beste hirietara hedatu zen, beltzen jarrera erabat aldatu zuena. Kingen hitzetan, protestak, autobusetako arazotik haratago, askoz handiagoa zen arazoaren adierazle ziren: <<historiako artxiboetan geratuko zena>> (Zinn, 1995:404).

Hurrengo urteetan hainbat ekimenen lekuko izango gara, segregazio legalarekin bukatzea helburu zutenak. Little Rocken, Arkansasen, unibertsitatean ikastearen alde

---

⁴ El Mundo egunkarian argitaraturiko elkarriketa, 2009ko apirilak 10. Toni Morrison, literaturako nobel sariduna izan zen 1993an. Esklabotza garaian garaturiko nobelak idatzi ditu, baita ere Muhammad Aliren biografia, 70. hamarkadan. Bere azken lana “Una bendición” da, hau ere, esklabotza garaian kokatuta.

⁵ Hala ere, bakezaletasuna nagusi zen garai honetan, Kingek defendatzen zuen maitasun mezuari efektibitate eza leporatzen zioten pentsalariak bazeuden, Robert Williams Californiarra kasu, beltzek autodefentsaren erabileraren beharra zeukatela defendatzen zutenak. Californiaren iparraldean, Monroen, bera bizi zen herrian, Ku Klux Klana NAACPren egoitza erasotu zutenean, Williams, beste beltz batzuekin, KKKko kideak tiroka erasotu zituzten, ihes egitera behartu zituztelarik.

borrokatu ziren. Greensboron, North Carolinan, lau gazteek Woolwortheko kafetegian eseritzea erabaki zuten, kafetegi honek burutzen zuen segregazioa salatzeke. Modu honetako eserialdiak 15 hirietara zabaldu ziren. Beltz aktibista talde batek, *Freedom Riders* bezala ezagutuak izan zirenak, autobus interestataletan bidaitzen hasi ziren, bidaia hauetan segregazioarekin bukatzen zuen 1960ko legea aplikatzen zen ikusteko. Poliziaren eta zuri arrazisten indarkeria salatzeke ekimenak, protestak eta manifestazioak burutu ziren nonahi.

Eginkizun horien guztien emaitzarik ederrena Washingtoneko martxa izan zen, 1963an burutu zena, eta 200.000 manifestari baino gehiago batu zituena. Gobernuaren jarrera salatzeke antolatu zen, Kennedyk zin egin zituen hainbat ekimen ez baitzituen gauzatu, hegoaldeko Alderdi Demokratiko liderren beldur baitzen. Kennedyren administrazioak honen berri eduki zuenean, elkarkidetasunaren irudia eman nahi izan zion martxari. Beltzen gorrotoa lasaitu nahi zuen, egoera kontrolaezina bilakatzen ari baitzen.

Martxaren kapitalizazioaz gain, administrazioak beste ekimen batzuk eraman zituen aurrera, 1954, 1960 eta 1964ko eskubide zibilen kartak, edo eta bozkatzeko eskubidearen onarpena bezala. Baina Martxa burutu eta hamazortzi egunetara, Birminghameko eliza beltz batetan lehergailu batek eztanda egin zuen, eta lau neska hil zituen. Gertakari honek erakutsi zuen integrazioaren kontra zegoen gizarte zuriaren sektoreko batzuk noraino zeuden prest iristeko helburu horren alde..

Eskubide zibilen mugimenduak aurrera eramandako integrazioaren aldeko borrokek ez zuten herrialdeko zuri askoren, ezta iparraldeko beltzen onarpena izan. 60. hamarkadaren erdialdetik aurrera, matxinadak eta diskurtso berriak garatzen hasi ziren iparraldeko eta mendebaldeko kostaldeko hirietan.

1964ko udan, irlandar jatorriko Thomas Gilligan poliziak, 15 urteko James Powell gaztea tirokatu eta erahil zuen Harlemen. Hurrengo egunean ehundaka beltzek manifestazio baketsua burutu zuten poliziaren etxeraino, haren suspensioa eskatuz. Suspenditu ordez, Gilligan promozionatua izan zen New Yorkeko polizia departamentuan. Orduan hasi ziren istiluak, auzoan beltzena ez zen guztia erre eta suntsitu zuten. Matxinada Brooklyn auzora zabaldu zen, eta baita ere Philadelphia hirira. Urte honetako uda 'luze eta beroa' bezala definitua izan zen. Hurrengo urtean, Lyndon B. Johnson presidenteak beltzentzat bozka eskubidea onartu zuenean, istiluak sortu ziren Watts auzoan, Los Angeles hirian, non bertako biztanleriaren gehiengoa lanik gabe zegoen. Hurrengo bi urteetan, 1966an eta 1967an, matxinadak Atlanta, San Francisco, Oakland, Baltimore, Seattle, Cleveland, Cincinnati,

Columbus, Newark, Chicago, New York eta Detroitera⁶ hedatu ziren. 1967an, presidentek komisio bat sortu zuen matxinada hauen oinarriak aztertzeko. Informearen arabera, <<zurien arrazakerian>> zegoen arazoa, baina baita ere

Etengabeko diskriminazio eta segregazioa enpleguan, bezkuntzan eta extebizitzan... gure hiri garrantzitsuetan ematen ari den beltz txiroen metaketa, krisi bat sortzen ari dena azpiegituren eta zerbitzuen hondatzeagatik, giza behar ez asetuez gain (Zinn, 1995:412).

Sortzen ari zen sentimendu berriari ere erreparatzen zion informeak

Beltzen artean sentimendu berri bat sortu da, bereziki gazteen artean, non autoestimua eta arraza harrotasun sendo batek sistemarekiko sumisia eta gogobekeria ordezkatzeko ari den.

Sentimendu hori *Black Power*ra zen. Terminoaren lehen aldarrikapen ofiziala, Stokely Carmichaelek New York Review of Books aldizkarian argitaraturiko *Guk nahi duguna* artikuluan agertzen da (Giamanco, 1970:125). Artikulu honetan bi ideia nagusi atera ditzazkegu: integrazioaren aurkako jarrera eta botere autonomo baten sorreraren aldeko hautua.

4.2. Vietnamgo guda

Lehen azaldutako guda hotzaren testuinguruan jaio zen 17 urtez luzatuko zen Vietnamgo guda. Guda honek Ipar eta Hego Vietnam aurka jarri zituen, baina gatazkak dimentsio globala hartuko zuen AEBk Hego Vietnami babesa eman zitetenean, eta Sobietarrek Ipar Vietnami. Gatazka honen sustraiak Vietnamgo bateratzean aurkitzen ditugu. Hego Vietnamgo buru zen Ngo Dinh Diemek bateratzea erabaki behar zuen erreferenduma bertan behera utzi zuen. Orduan herrialdean FLN gerrila -Vietcong bezala ezaguna izango zena- sortu zen, Ngo Dinh Diemi oposizioa egiteko. Aldi berean Ipar Vietnameko gobernuak opositore hauek armaz hornitzen eta politikoki eta logistikoki laguntzen hasi zen.

Egoera honen aurrean Estatu Batuek Dominoaren teoria⁷ martxan jarri zuten, Vietnam munduko bloke komunistaren beste pieza bat izan zedin beldur baitziren. Arrazoi honegatik 1963an AEBk estatu kolpe bat bultzatu zuten Hego Vietnamen Ngo Dinh Diem erahilaz eta

⁶ Azken hauek bereziki odoltsuak izan zirelarik, poliza eta manifestarien arteko talka gogorak eman ziren, eta sakeo izugarriak burutu ziren. *Newsweek* aldizkariak guda giroa bezala deskribatu zituen 1967ko udan gertatutako istiluak, “*el motin racial mas devastador de la historia de los USA y un simbolo de la crisis interna mas seria desde la guerra de secesion.*” (Ez duzu aipamena ingelesez? Beste kasu batzuetan ingelesez ipintzen dituzu. Bereziki oharretan, jatorrizko hizkuntzan ipintzen ohi da. Bestela ipini nondik atera duzun aipamena) Istiluen harira sortutako komisioak (zer erakundeak sortutako Batzordea? Iturria zein da? Aipatu beharko zenuke), Detroiteko teilatuetan frankotiradoreak zeudela aipatzen zuen, poliziako kideak tirokatzen zituzten frankotiradoreak, eta gazteak suteen artean dantzan zebiltzala ematen zuela

⁷ Teoria honek maldan behera irristatzen den elur bola batekin alderatzea litzateke egokiena, hau politika internazionalarekin parekatuz. Teoria honen arabera herrialde bat sistema politiko batekin lerrokatzean beste herrialde batzuk hautu berdina egitera eramanez. Herrialde hauek, modu berdinean, beste batzuk animatuko litzatekete. Geroz eta handiago egiten den elur bolaren moduan. Eisenhower presidentek erabili zuen lehenengoz termino hau 1954ean.

<https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/pentagon/ps11.htm>

bere ordez Nguyen Van Thieu ezarri⁸. 1964ean Amerikar armadako itsaontziek Vietnamdarren txalupengatik erasotuak izan zirela salatu zuten⁹. Salaketa hauek errepikatu egin zirenez Lyndon B. Johnson presidenteak Vietnamen aurkako guda abiaraztea erabaki zuen.

Guda luzea izango zen, eta Estatu Batuentzat oso kaltegarria, bai barne politikan bai kanpo politikan ere¹⁰. Guda honetan paper garrantzitsua jokatu zuten komunikabideek. Beraien armadak burututako erahilketak eta genozidioa etxeko pantailan ikusteak, estatu batuarrek beraien gobernuaz zuten irudia aldarazi zuen eta amerikar gizarte barneko haustura sortu zuen¹¹.

Honek, 60. hamarkadaren bigarren erdialdean gudaren aurkako mugimendu handi baten sorrera ekarri zuen, aldi berean ezker berriaren motore nagusienetakoa izango zena (Rocha, 2004:15). Amerikako Estatu Batuetako unibertsitateetan hasieran, eta geroago hiri handietako kaleetan, gudaren aurkako mobilizazioak areagotu egin ziren. Adibidez 1967an 200.000 pertsona manifestatu ziren Pentagonoaren aurrean, Washingtonen.

Hasiera batetan inolako militantzia politikorik gabeko gazteek sortu bazuten ere, gudaren aurkako mugimendua *National Mobilization Against the War* taldeak koordinatu zuen, non SDSko kideak, ezker berriko militanteak, kontrakulturako iraultzaileak, talde feministak, sindikalistak eta ezker zaharreko komunistak batzen ziren (Calvier eta Edward, 1984:15). Ikusten den moduan mugimendu honetan 60. hamarkadan martxan zeuden talde eta eragile politiko gehienak batzen ziren. Koordinadora honek antolatutako manifestazio eta protesta hauek ez-biolentziaren araberrakoa ziren nagusiki¹². Baina poliziak hamarkadaren hasieran eskubide zibilen alde borrokatzen zutenekin izandako jarrera berdina mantendu zuten, hots, indarkeria. Honek 1968. urtean dinamika aldaketa batetara garamatza, non manifestariak polizaren aurka, eta batzutan militarren aurka, oldartuko diren.

Gudaren aurkako ideia eta sentimendua amerikar gizartearengan, eta bereziki gazteriarengan, gero eta nabarmenagoak ziren. Honen adibidea Muhammad Ali boxeolaria dugu, munduko txapelduna eta Vietnamgo gudara joateari uko egin ziona¹³, bere boxeolizentzia galduz eta borroka egiteko debekua jasoz. Bere eredia jarraituz gazte askok zerbitzu

⁸ Estatu Batuen iritziz herrialde gatazkatsu batetan erlijio nagusiaren aurka zegoen agintari bat edukitzeak, gatazka areagotu baino ez zuen egiten. Ngo Dinh Diem katolikoa zen, eta honek protesta larriak sortu zituen Hego Vietnamen.

⁹ Noam Chomsky hizkuntzalariek salaketa hauek parodiatu nahiean, Vietnamgo guda Ho Chi Minek bere kanoekin Californiako hondartzetan lehorreratu zenean hasi zela adierazi zuen.

¹⁰ Aztertuko dugun gudaren aurkako mugimenduaren sorreraz aparte, Vietnamgo gudak beste ondorio batzuk ekarri zituen Estatu Batuetara, hala nola, osasun arazoak (agente laranja kutsatutako soldaduak-, ondorio politikoak -Johnson presidenteak berriz aurkezteari uko egitea-, edo eta Vietnamgo sindromea -etsipen eta porrot sentimenduak-).

¹¹ <<Not since the Civil War had American society been so divided>>. Clavier Albert, Judith eta Edward Albert, Stewart, 1984, 17. orr.

¹² Eskubide zibilen mugimendutik jaso zuten protesta mota honen erabilera, no eserialdiak, grebak, boikot baketsuak eta itxialdiak nagusituko diren. Di Canio, Margaret B., 20. orr.

¹³ Bere hitzetan <<No Viet Cong ever called me nigger>> Edward Albert, Stewart, 1984, 17. orr.

militarrari ezetz esan zioten, batzuk espetxeratuak izan zirelarik, beste batzuk, ordea, izkutatu edo ihes egin behar izan zuten. Gazteak ezin ziren geldirik egon, gauero albistegietan ikusten zutenaren aurrean. Sentimendu hau oso ondo adierazten digu Bernd Rabhel ezker berriko kideak: <<Auschwitz ondoan, segundu batez ere ez Vietnamen burutzen ari diren krimenak onartu ezin dituenak (...) gizartea menperatzen duen estuktura totalitarioa salatu beharko luke>> (Rocha, 2004:16).

Vietnametik etorritako soldaduetako asko bertan ikusitakoaren, eta egindakoaren, aurka agertu ziren. Beterano hauek Vietnam *Veterans Against the War* taldea osatu zuten. Beraien protesta ekintzetako bat, gudan lortutako domina guztiak Capitolaren aurka botatzea izan zen.

Deserzioak ere hedatu ziren armadaren baseetan. Honen adibidea Fort Hoodseko hiru soldaduk kaleratutako manifestua dugu, non Vietnamgo gudan parte hatzeari uko egiten dioten, beraien hitzetan <<ezmorala, ilegala eta bidegabeko>> guda bat zelako (Servando, 2009:102).

Estatu Batuek Vietnamera bidaltzen ari ziren indar militarra handitzen joan ahal¹⁴, gudaren aurkako mugimendua gero eta indartsuagoa zen, eta ezker berriko militante asko Ho Chi Minen eta NLFren aldekoak egin ziren.

4.3. Kontrakultura

60. hamarkadaren erdialdean kontrakulturaren munduan talde garrantzitsuak agertzen hasi ziren. Drogak eta musikak eragin handia izan zuten gazteriarengan, hauek faktore askatzaile eta iraultzaile bezala ikusten baitzituzten.

Drogekin lotuta Timothy Leary eta Richard Alpert irakasleak ditugu. Bi gizon hauek esperimentatzen hasi ziren, haien ikasleekin batera, droga berri batek egiten zien eraginaren inguruan. Droga berria *lisergyc acid diethylamide* izenekoa zen, gerora LSD bezala ezaguna izango zena, eta ondorio aluziongenoa zituen. Droga honek erlijioarekin lotutako esperientza mistikoak sortzen zituen, alkoholearekin edo beste drogekin zerikusi gutxi zuena. Harvardeko unibertsitateak bi irakalse hauek kaleratu zituen 1963an, drogak beraien ikasleekin erabiltzeagatik. Orduan erlijio bat sortu zuten New Yorken, *League for Spiritual Discovery* izenekoa. Erlijio honek jarraitzaile asko lortu zituen, bereziki hippien eta San Franciscoko *beatnik* izandakoen artean. Baina zeintzuk ziren *beatnik* eta hippie hauek? Azter dezagun.

Beatnikak, edo 'Beat Generation', bere sustraiak 50. hamarkadan ditu. Kultura honek poesian eta bizimodu budistan hartzen du oinarri. Alde batetik XIX. mendeko frantziar poeten

¹⁴ 1968rako 510,000 soldadu estatu batuarrek aurkitzen ziren Vietnamen. Di Canio, Margaret B., 1998, 19. orr.

bizimodua jarraitu nahi dute, Rimbaud eta Baudelaire bezala. Gizarteak baztertutakoekin batzen ziren, hau da, homosexual, beltz, jazz musikari eta anarkistekin. *Beat Generationen* eragin handiena duen idazlea, terminoa sortu zuena, Jack Kerouac dugu; eta *On the Road* (1957), bere maisulana, *Beat Generationen* biblia bezalakoa hartu da. Beatnikak unibertsitateetan batzen hasi ziren, poesia taldeetan, bereziki San Franciscon eta New Yorken. Gizartetik aldendu nahi ziren, eta horregatik ahalik eta arraroen janzten ziren, eta mendira joan ohi ziren denboraldi luzeak igarotzera, meditazioan. Mugimendu kultural honetako kide askok, 60. hamarkadan zehar, hainbat borrokekin bat egingo zuten, bereziki eskubide zibilen aldarrikapenarekin eta Vietnamgo gudaren aurkako mugimenduarekin.

Hippiak beatniken oinordekoak konsideratzen dira. Beraien burua amerika berriaren eraikitzaileak bezala ikusten zuten, herrialdearen barruan ematen ari ziren botere borrokek amerikar zibilizazioarekin bukatuko zutenean. Bizimodu eta etika berri bat proposatzen zuten amerikako estatu batuentzat, ondasun materialen gabezia, bakean, naturarenganako errespetuan... oinarritzen zena.

Aipatu bezala hippiek lotura estua zuten drogekin, baina baita ere musikarekin. Eta hau dugu garai honetako kontrakulturaren beste elementu garrantzitsua, drogekin batera, Rock & Rolla. Musikari beltzek sortu zuten, folka eta bluesa uztartuz. Eta hasieran adierazpen kultural bat izatetik, 1960. hamarkadan sentimendu errebeldearen eta gazteria inkonformistaren adierazpena bilakatu zen. Garai honetan r&r-ak lotura zuzena zuen sexuarekin, drogen erabilpenarekin eta hainbat mugimendu politikoekin.

Sexu askapena garai honetako beste ikur garrantzitsu bat da. Talde askok monogamia eta harreman pertsonal konbentzionalak gaitzesten zituzten, baina ez da garai honetako gauza, 20. eta 30. hamarkadetako bohemioek, eta 50. hamarkadako beatnikek, jarrera berdina baitzuten. Kontrakulturako eta ezker berriko kideek sexuaren kontzeptu berri bat erabiltzen zuten, gizartean garaian ezarrita zegoenaren aurka. Hau da, sexua ez zuten ikusten gizon baten eta emakume baten ezkontza osteko ekintza bezala, gizakiak elkar ulertzeko eta askatzeko modua bezala baizik.

Sexu askapenarekin batera aipamen labur bat egingo dugu emakumeen askatasunaren aldeko borrokaren inguruan. Esan beharra dago, borroka honek ez zuela garrantzirik izan 60. hamarkadaren bukaera arte. 1968. urtetik aurrera hasi ziren talde feministak mobilizatzen. Gainera, Ezker Berriari etengabe leporatzen zitzaion feminismoarekiko zeukan jarrera, oso gutxitan aipatzen eta babesten baitzuen borroka hau. Mugimendu horrek indar handiena hartuko du 70. hamarkadatik aurrera (Clavier eta Edward, 1984:47-51).

5. Ideietatik antolakuntzara: Ezker Berriaren erakunde adierazgarrienak

5.1. Students for a Democratic Society

SDS zen 60. hamarkadako erakunderik ezagunena, eta haren ekimenik garrantzitsuenak bigarren erdialdetik aurrera gauzatu zituen. Michiganeko unibertsitatean burutu zuten lehen konferentzia 1960an, nahiz eta beraien sorrera Port Huron Statement dokumentuarekin argitalpenarekin lotu izan den. Aurreko ataletan aipatu moduan, dokumentu honek Ezker Berriaren ezaugarri nagusiak batzen ditu. Beraz, eragin handiena izan zuen ikasle erakunde ezkertiarren aurrean gaude. Ron Jacobsentzat, SDS Ezker Berriaren ikurra izan zen (Jacobs, 1997:3).

Erakundeak SNCC bezalako taldeek aurrera eramandako eskubide zibilen aldeko borrokan du bere oinarria, baina urteak aurrera egin ahala haien diskurtsoa gero eta gehiago erradikalizatzen joan zen. Beraien sorrera garaian, helburu moduan <<liberal, erradikal, aktibista eta ikasleen>> batasuna bilatzen zuten, eta burokrazia eta autoritarismoaren aurka agertzen ziren. Aipatutako batasun eta bilkura saiakera hauek SDS talde heterogeneo batetan bilakatu zuten, non etengabeko barne gatazkak eman ziren hamarkada osoan zehar, 1969ko disoluzioa eman zen arte.

Eskubide zibilen mugimenduaz gain, SDSk beste iturri ideologikoak jasan zituen. Servando Rocharen aburuz, marxismoak eta intelektual berrien ekarpenak izan ziren erakunde honen oinarri ideologikoak (Rocha, 2004: 23). Intelektual berri hauek <<red diaper babies>>¹⁵ bezala ezagunak ziren, eta New Yorkeko famili judutar marxista eta freudiarretatik zetozen, gehien bat.

SDSk beste talde politikoekin elkarlana egitea bilatuko zuen, unibertsitatearen kanpusetatik bere eragina hedatuz. Ikasleek ez zuten soilik hezkuntza sistema edo eskubideen gabezia salatzen, estatuaren egitura guztiak zituzten beraien begipuntuan. Herbert Marcusen hitzetan:

Estatu Batuetan, ezinegona ez da ikasleriara mugatzen, orokorra da. Ikasleak ez dira gizarte txiro eta gaitziki antolatuta aurka matxinatzen, baizik eta oso aberatsa den gizarte baten aurka, luxuan eta xabubidean ondo antolatuta dagoena (...) Matxinada ez doa gizarte honen gaitzen aurka, baizik eta bere onuren kontra (Rocha, 2004:24).

---

¹⁵ Ahur-oihal gorridun umeak.

Garaiko beste mugimenduak bezala, SDSa beltz mugimenduaren eragina jasoko du, bai eskubide zibilen defentsatik eta bai Black Powerrarengatik. SDSko kideek afro-amerikarren borroka babestearen beharra ikusten zuten, honek aurrera egin zezan. RYMen iritziak, bai zuriak bai beltzak, langile klasearen kideak izanik, batera borrokatu behar zuten, eta beltzek jasaten zuten errepresioak, mugimendu zuriarengan erreakzioa sortu behar zuten (Jacobs, 1997:21).

Aipatu bezala 1966rarte SDSk ez zuen ia inolako eraginik izan, baina 1964ean kanpusetan sortu zen Free Speech Movement-ak bultzatuta, indarra lortuz joan zen. Urte bete geroago 25.000 pertsona batu ziren Washingtonen SDSk deituta, gudaren aurka protesta egiteko. 1966an SDSk ikasle greba masibo baterako deialdia egin zuen, arrazoi berberengatik. Ekimen hauen antolakuntzak izugarriko arrakasta ekarri zion SDSri, haren kideen kopurua biderkatu egin zelarik. 1969. urterako 100.000 kide baino gehiago zeuden SDSn antolatuta AEBko kanpus unibertsitario desberdinetan. Hazkunde honek mugimenduaren erradikalizazioarekin bat egin zuen, eta hau erakundearen islatu egin zen. 1965. urtean SDSren konstituziotik *klasusula antikomunista* ezabatzea proposatu zen. Era berean indarkeriaren erabilpenaren aldeko ahotsak altxatu ziren, eta erakundearen barne gatazkak areagotu ziren. Argitaratzen zuten New Left Notes izeneko egunkaria Ezker Berriaren ikurra bilakatu zen. Bertan hamarkadako ideia berritzaileak plazaratzen eta eztabaidatzen ziren. Egunkari honen eraginez SDSko militantzia gainditu zen, eta mugimenduko beste erakundeentzat oso garrantzitsua izan zen (Rocha, 2004:22).

Honela heltzen gara 1968-69 biurtekora, noiz SDSren disoluzioa gertatu baitzen. Beltz mugimenduak emandako pausuak (botere beltzaren eta autodefentsaren aldarrikapena) eragin handia izan zuen SDSko militantziaren sektore batean. Beraien ekimenetan poliziaren indarkeria jasaten zutenek protestarako bide alternatiboak bilatu nahi zituzten, eta protesta modu eraginkorragoak ere, poterean zeudenek debekatzen zutelako ondorioa ateratzen zuten (Jacobs, 1997:5). Ez-biolentziaren bideak ez zuten guda gelditzea lortu, ezta amerikar sistema iraultzea ere (Glitlan, 2004:1211). Indarkeriaren erabilera Herbert Marcusek hurrengo hitzekin defendatzen du:

ikasleen indarkeria, segurtasun indarren indarkeria instituzionalari erantzun bat besterik ez dela uste dut (...) ikasleak gure bizitza moduaren aurka matxinatzen dira eta bizitzeko beste modu baten alde borrokatzen dute (Rocha, 2004:24).

SDSko bi sektore garrantzitsuenak PL eta RYM ziren. Lehenengoak Progressive Labour Partyko kideak ziren, hasiera batean maoismoaren orbitan bazeuden ere, sozialdemokraziatik hurbil kokatuko dira. Talde honek beraien babesa ukatuko die beltzen eta emakumeen

mugimenduari. Bestetik, RYM (Revolutionary Youth Movement) aurkitzen dugu, non WUOko etorkizuneko kideak aurkitzen baitira. Talde honek ‘Toward’s a Revolutionary Youth Movement’ eztabaida agiria plazaratu zuen 1968ko SDSren konbentzioan, erakundearen barruan burutu beharreko estrategian eta ideologian aldaketak bultzatzeko. Agiri honek SDSren disoluzioa azkartuko zuen, baita Weathermenen sorrera bultzatu ere (Jacobs, 1997:20). Aldaketa bultzatzen zuen beste agiri bat *Resistance and Repression* dugu, New Left Notesen argitaratua 1968ko ekainean. Artikulu honetan helburuen eraberritzea proposatzen da: <<Beharrezkoa da Amerikar instituzioek Vietnamen burutzen ari diren sarraskeriei aurre egitean oinarri hartuta, instituzio horietaz jabetuko den mugimendu bat sortzea>> (Jacobs, 1997: 4).

Egoera honetan egiten da 1969ko ekainean konbentzioa Chicagon, non 2000 pertsona inguruk parte hartu zuen. Segurtasun neurri zorrotzak ezarri zituzten, eta hedabide ofizialek diru kopuru altu bat, 25\$, ordaindu behar zuten sartu ahal izateko¹⁶. SDSren fakzio desberdinek parte hartu zuten, baina Weathermen eta PL nagusi ziren, eta hauen artean eman ziren eztabaida sakonenak. Aipatu beharra dago, konbentzio hasi zen egun berean, ekainak 18an, *New Left Notesen* artikulu ospetsu bat argitaratu zen, ‘You don’t need a weatherman to know wich way the wind blows’. Konbentzioa burutzen ari zen bitartean Pantera Beltzak sartu ziren Chicagoko Coliseumera eta PLko kideak <<counterrevolutionary traitors>> bezala salatu zituzten (Jacobs, 1997:24).

Konbentzioaren bigarren egunean, Pantera Beltzen eta PLren arteko talkak errepikatu egin ziren. Bernadine Dorhnek mikrofonoa hartu zuen eta parte hartzaileei galdetu zien ea posible ote zen PLrekin batera erakunde berdinean lan egitea. Egoera beste bi egunez luzatu zen eta azkenik, ekainaren 21ean, Bernadine Dorhnek PL kanporatzen zuen erabakia irakurri zuen. Hurrengo hilabeteetan Weathermen eta RYM kontrolatutako SDS erakundeak aurrera jarraitu zuen, baina urte bukaerarako erakundea desegin zen, abenduan beraien azken mitina eman zutelarik. Hurrengo urteko otsailean SDS ilegalizatu zuten eta orduan hasi zuen bere bakarkako ibilbidea Weathermen taldeak.

5.2. Weather Underground Organization

*“You don’t need a weather man
To know which way the wind blows”*

¹⁶ Bernadine Dorhnek *putreak* (prentsa burgesa) 25\$ diru kopurua ordaindu behar dutela esanaz zuzentzen zaio kazetari bati, prentsa iraultzaile klandestinoak, ordea, sarrera libre dutela adierazten du. Lehengo aldia da, komunikabide ofizialek Ezker Berriari hainbeste arreta ematen ziotela, kale istiluak gertatzen zirenean salbu. Konbentzioa nazio mailako berria izan zen, eta albistegi askok berri honi buruzko informazioarekin zabaldu zuten. Green, Sam eta Siegel, Bill, 2002

-Bob Dylan-

Ikusi dugun moduan, Weathermen izeneko erakundea SDSren disoluzioaren testuinguruan sortuko da, beraien bi azken konbentzioak burutu zituztenean, 1969ko ekainean eta abenduan. Hala aipatzen dute historialari askok, eta baita FBlak ere (Rocha, 2004:27), baina egia esan, Weathermen taldearen lehen pausuak aurreko urtean eman ziren, 1968an.

Weathermenek hiru eragin ideologiko nagusi izan zituen: Marxismoa, Hirugarren munduko askapen nazionalerako mugimenduak eta beltz boterearen aldeko mugimendua. Mark Ruddik, hari egindako elkarrizketa batean (Rahmani, 2006:116-118), honako eraginak aipatzen ditu: <<subculture¹⁷(...) Third World Liberation (...) The Autobiography of Malcolm X (...) Revolutionary China>>. Taldea sortu zutenen artean ideia sozialisten eragin handia aurkitzen dugu, beraien hitzetan *“iraultzaren aldeko agente komunistak”* zirenak (Rocha, 2004:27). Todd Glitinek marxismoaren, maoismoaren eta kontrakulturaren eragina ikusten du beraien lehen dokumentuan (Glitian, 2004:1213), *‘You don’t need a weather man to know which way the wind blows’*, azken hau Bob Dylan-en abesti baten hitzak baitziren. Ikasle mugimendu klasikoaren lan esparrua txikia geratzen omen zitzairen eta beste taldeekin lanean hasi ziren, langile klasearekin kasu, mugimendu iraultzaile handi bat sortzeko helburuarekin (Jacobs, 1997:33).

Bide armatuaren erabilpenaren inguruan, aipatutako hirugarren munduko taldeek izan zuten haiengan eragin handiena, Malcolm Xek defendatutako autodefentsa eta bide guztien erabilpenaren tesiekin batera. Beraien helburuak lortzeko edozein bide erabiliko zutela aldarrikatzen zuten: <<Whatever it takes, will do>> (Jacobs, 1997:42).

Talde hau zer zen oso modu egokian azaltzen du Mark Rudd militante ohiak, *The Weather Underground* dokumentalean (Green eta Siegel, 2000). Bere ikasleek Vietnameko gatazkan berak zein paper jokatu zuen galdetzen diotenean, Ruddek honakoa erantzuten die: <<Nik Estatu Batuetako gobernu boteretik kendu nahi zuen talde armatu bat sortzen lagundu nuen>>. Vietnamgo gudarekin bukatzea baino, Estatu Batuek Vietnamdarrek pairatu zuten berdina bizi zezaten nahi zuten, horretarako estatubatuar zibilak hil behar bazituzten hil egingo zituztela esaten zuten, Estatu Batuetako soldaduek Asiako hego ekialdean egiten zuten bezala. Ideia hau oso ondo adierazita dago beraien *‘Bring the War Home’* leloan. Beraien esanetan, guda agerikoa egin nahi zuten Estatu Batuetan, inork egin ez zezan ez ikusiarena. Jarrera honek mugimendu ezkertiar eta iraultzailearen partetik gaitzespena eta marginalizazioa baino ez zien

---

¹⁷ Berak “dance, fuck and get high” aipatzen du. *Ibidem.* 118. orr.

ekarri. Pantera Beltzak ere, haien aurka agertu ziren, beraiek erabiltzen zuten indarkeria, autodefentsa gisan bakarrik egiten baitzuten¹⁸.

Beltzen askapen mugimenduak talde honengan izan zuen eragina oso handia izan zen, bai ideologikoki bai estrategikoki. Ez dugu ahaztu behar mugimendu hau *New Left*aren abangoardiatzat hartzen zela. SDSren azken konbentzio famatuan, Pantera Beltzek parte hartu zuten, beti ere Weathermenen tesiak defendatzeko. *'You don't need a weather man...'* testuan luze hitz egiten dute beltz nazioari eta honek eraman behar zuen borrokari buruz, Black Power terminoak suposatzen zuenarekin bat egiten zutelarik (Jacobs, 2007:28).

Azkenik, kontrakulturaren eta sexu askapenaren eragina aipatu beharko litzateke. Aipatutako dokumentalean WUOko kide ohiek gai honen inguruan hitz egiten dute. Beraien esanetan, kide batek egin beharreko lehen gauza monogamia suntsitzea zen, hots, harreman monogamikoak edukitzea debekatuta zuten. Mark Rudden hitzetan muturreko sexu esperimendua burutzen zituzten¹⁹. Chicagotik Detroiterako bidaiari aipatzen du Ruddenek, eta nola taldeko 14 kideek furgoneta barruan sexu harremanak mantentzen zituzten, guztiek guztiekin. Ekimen hauek beraien teoria iraultzailearen beste adierazpen bat bezala definitzen ditu.

Beraien lehen ekimena Chicagon *'Days of Rage'* deiturikoak antolatzea izan zen. Aipatutako *'Bring the War Home'* leloarekin 1969ko urriaren Konbentzio Demokrataren aurkako lau borroka egun deitu zituzten. Baina ez zeuden bakarrik, matxinada hau Black Panthers Party, American Indian Movement eta Young Lordsekin batera antolatu baitzuten. Istilu handiak sortu ziren eta poliziak 287 pertsona atxilotu zituen (Rocha, 2004:31). *Days of Rage* eta gero, ezkerreko jendea, komunikabideak baino gehiago, beraien aurka azaldu zen, militantziaren kontzeptu okerra zeukatela leporatuz, eta iraultzari laguntzen ez ziotela salatuz (Green eta Siegel, 2002). Urte bukaeran hainbat lehegailu jarri zituzten polizia etxeetan Fred Hamptonen heriotza salatuz²⁰.

Hurrengo urtean, 1970ean, taldearen norabidea aldatuko zuen gertakari bat izan zen. Taldearen etxe batean, beraiek *Townhouse* deitzen zituztenak, Weathermenen hiru kide hil ziren²¹, prestatzen ari ziren lehegailuak eztanda egin zirenean. Gertakari honek kideengan

---

¹⁸ 70. hamarkadan lehen munduan bide armatua erabiltzen zuten beste taldeek ere ezkerrearen partetik izugarriko kritikak jasoz zituzten, beraien ekintza ezkerreentzat kaltegarriak zirelako. Honen adibide argi bat Ingalaterran sortutako Angry Brigade taldea dugu, beraien ibilbide osoan zehar kritika eta marginalizazio gogorra Ingalaterrako ezkerrearen partetik jaso bait zuten, poterearen partetik baino. (Rocha, 2009).

¹⁹ Taldeko sexu harremanak, homosexualitatea eta kasualitatezko harremanak burutzen zituzten.

²⁰ Chicagoko Pantera Beltza, FBI eta Chicago poliziak bere etxea erasotu eta lo zegoen bitartean erahil zuten.

²¹ Diana Oughton, Ted Gold, eta Terry Robbins

sentzazio kontrajarriak sortu zituen eta, dokumentalean ikusi daitekeen moduan, etsipena nagusitu zen beraiengan. Honek bi eragin zuzen izango ditu erakundeetan.

Alde batetik estrategia aldaketa. Ordurarte bultzatutako ekintza armatu indiskriminatuak baztertuko zituzten, eta beraien begipuntutik zibilak alboratu zituzten. Estatuaren eraikinak eta industria pribatuak erasotuko zituzten, akzio-erreakzio dinamika batetan sartuz, ezkerreko mugimenduan izugarritzko arrakasta suposatuko ziena. Bestetik, izenaren aldaketa etorri zen. Weathermen izatetik Weather Underground Organization izatera igaro ziren, beraien klandestinitate egoera azpimarratzeko. Dena den Servando Rochak beste teoria bat du aldaketa hau azaltzeko. Bere hitzetan erakundearen hiru laurdenak emakumeak ziren, beraz *men* atzikia ez zetorren errealitatearekin bat (Rocha, 2004:32).

Aipatutako akzio-erreakzio dinamikako lehen pausua George Jacksonen heriotza salatzea izan zen. Honetarako Californiako Estatuko Presondegi Erankudeen bulego nagusia erasotu zuten 1971an, San Franciscon.

Baina urtebete lehenago kontrakulturaren gurueta bat zen Timothy Leary eta bere emaztea Californiako kartzelatik askatu eta Argeliara eraman zituzten. Ekintza honek izugarritzko arrakasta ekarriko zion erakundeari, Estatu Batuetako gazteak taldearen militanteak Bonnie & Clyde edo eta Sundance Kid bezala ikusten baitzituzten. WUOren bosgarren komunikatuan ekintza honen inguruan hau esaten dute:

Rosemary eta Tim aske eta kolokatuta daude. Sarraskia erresistitu dezakeen gizarte eta kultura bat eraikitzen ari gara. Adimena kontrolatu nahi duguten eroen aurrean, erresistentzia totaleko kultura bat da. Energia handiko anai-arreben kultura. Hurrengo astean familia eta tribu desberdinek etsaia erasotuko dute herrialde osoan zehar (Green eta Siegel, 2002).

Hurrengo urtetan zehar taldeak beste hainbat ekintza burutu zituen. 1970. urtea bereziki aktiboa izan zen. Guardia nazionalaren egoitza, San Franciscoko base militar bat, polizia etxe bat, Long Islandeko justizia jauregia eta Harvardeko nazioarteko harremanetarako buelgoa erasotuko zituzten. Esan bezala ekintza hauek gobernuaren ekimenei erantzuna emateko egiten zituzten. Adibidez 1971ko otsailaren 28an Estatu Batuetako Kaptolioa erasotu zuten Laoseko inbasioa gaitzesteko.

Urte aktibo eta arrakastatsu batzuk eta gero, taldearen gainbehera etorri zen, 1975erarte, taldea desegin zenean. Desegitearen arrazoiak bat baino gehiago dira, eta kideek Sam Greenen dokumentalean oso modu egokian azaltzen dituzte.

Lehenik eta behin, erabilitako bideak irteerarik gabekoa zela ikusi zuten kideetako batzuk, <<we put a bomb here, we put a bomb there>> baina inolako helburu zehatzik gabe. Honek, eta klandestinitatean bizitzeak, kideak etsipenean murgilarazi zituen. Bestetik FBI eta CIAren ekimena aipatu behar da. Garaiko beste taldeekin egin zuten bezala, WUOren aurkako

plan bat martxan jarri zuten, beraien kontrainsurgentziarako COINTELPRO eta MK-ULTRA²² planen barruan zegoena. Infiltrazioa bezalako metodoak erabiliz, WUOren kideak atxilotuz joan ziren. Azkenik, Vietnamgo gudaren bukaerak, izugarritzko eragina izan zuen. Estatu Batuetako tropak Vietnamentik alde egitean, WUOko askok beraien lana bukatutzat eman zuten. Gudak mugimendua abiarazi bazuen, honen bukaerak mugimenduarekin bukatu zuela esan dezakegu.

5.3. Yippies

Talde honek, kontrakulturako talde gehienak bezala, hippie mugimenduan ditu bere sustraiak. Abbie Hoffman²³, Jerry Rubin eta Paul Krassnerrek, besteak beste, sortu zuten 1967an. Beraien eskakizunak, kontrakulturaren ohikoak zirenak aurkitzen ditugu: sexu askatasuna, bakea, drogen erabilpena, politikarien eta enpresarien gaitzespena, etab.

Politika tradizionalaz honela hitz egiten du Abbie Hoffmanek: <<Politika ez datza bozkatzean edo ideia filosofikoetan. Politika gutako bakoitzaren bizimodua da>>(Rocha, 2004:61).

Yippiak jatorriz Youth International Party ziren, baina Yippie terminoa Krassner eta Hoffmanek asmatu zuten, Hippien erradikalizazioari izen bat emateko.

Talde honen hasierako helburua *New Nation* bat sortzea zen: janari kooperatibak, medikuntza berritzailea, agerkari klandestinoak... Yippiek estatua kaosean murgildu nahi zuten, anarkismoaren ideia filosofiko-erromantikoarekin bat eginez: <<Inor ez doa lanera. Inor ez doa eskolara. Inork ez du bozkatzen. Guztiak aktoreetan bilakatzen gara, kalean bakoitzak behar duena egiten, bere burua askatuz eta sistema izorratuz iraultza eginez>>²⁴.

Kontrakulturearekin lotura zuzena zutenez, beraien ekintzetan antzerkia eta probokazioa nagusitzen ziren. Sortu eta gutxira manifestazio bat antolatu zuten New Yorkeko kaleetan, gerra bukatu zela ospatzeko egin zutena. Jendea batu zitzairen gudaren amaiera ospatzeko (Rubin, 2009:152-154). Estatu Batuetako gobernuak guda bukatu zela gezurtatu behar izan zuen.

Hatxisa bidali zuten postaz, zorizko 3000 helbideetara, drogen arrakastaren zergatia ulertarazteko. Baina baita ere 3000 pertsona hauek atxilotze arriskuan jartzeko. Honek beraien

---

²² CIAk kontrainsurgentziarako sortutako planak, 50. hamarkadan komunismoari aurre egiteko. Ezker berriaren sorrer eman zenean, honen barruan zeuden talde eta norbanakoei aplikatu zieten.

²³ 1936an jaiotako farmazilaria. Gudaren aurkako mugimenduan eman zituen bere lehen pausuak. Hoffmanek izugarritzko arrakasta lortu zuen adierazgarritasun eta hitz egiteko errastasunagatik. Bere *Revolution from the Hell of it*(1968) liburuak izugarritzko arrakasta izan zuen. Protesta eta antzerkia uztartzen zituen mobilizazionegatik hainbat aldiz atxilotua izan zen. Di Canio, Margaret B., 1998, 152-153. orr.

²⁴ <http://www.atu.edu/lfa/brucker/Amst2003/Texts/Yippie.pdf>. 2010eko Apirilaren 2an kontsultatuta.

'Coca Cola is more dangerous for you than marijuana'²⁵ leloarekin bat egiten zuen. Badago mito bat, zeinek gutun hauek bidaltzeko dirua Jimmy Hendrixek jarri zuela dioena (Rocha, 2004:59).

Beste behin, gudaren aurkako manifestazio batean, odol faltsuzko milaka litro isuri zituzten, poliziaren opresioa salatuz. Honekin batera tiro hotsak simulatu zituzten kaleetan zehar jarrita zeuden hainbat bozgorailuetatik.

1968ko Konbentzio Demokratiko jaialdi kulturala beraiek antolatu zuten eta Pegasus izeneko txerri bat aurkeztu nahi izan zuten gobernuko lehendakarietzarako hautagai moduan, baina poliziek txerria atxilotu zuten (Rubin, 2009:190-194). Atxiloketaren ondorioz istiluak sortu ziren eta poliziak Yippien hiru kide atxilotu zituen, beste bost gazterekin batera. Epaiketa hau, hedabideetan "Chicagoko Konspirazioa" izena eman ziotelarik, oso famatua izan zen orduko garaian, agerian uzten baitzuen Amerikar sistema Ezker Berriko kideek uste zutena baino askoz errepresiboagoa zelako (Home, 2004:144).

Beste batean manifestazio pasibo bat antolatu zuten New Yorkeko kaleetan. Grand Central Stationen batu ziren, New Yorkeko komunikazio korapilo garrantzitsuetarikoan, puntako orduan. Bertan agertu ziren ehundaka pertsona, eta geldirik egon ziren, ezer ere egin gabe, izugarritzko kaosa eta kolapsoa sortuz.

Baina beraien ekintzarik famatuena New Yorkeko burtsan burutu zuten, non milaka bilete faltsu bota zituzten airera, inbertsoreak erotuz eta burtsan izugarritzko kaosa sortuz. Stewart Homek ekintza modu honi "antzerki simulakroak" bezala definitzen ditu (Ibidem:143). Baina ekintza zuzenaz gainera, beste egitasmo batzuk burutzen zituzten. Adibidez 1971. urtetik aurrea *Youth International Party Line* argitalpena kaleratu zuten.

Estatuak, talde honekin ere, mugimendu iraultzailearen aurka erakustitako jarrera errepikatu zuen. Taldea eta Hoffman bera terroristatzat deklaratu zituen, eta koontrainteligentzia operazioekin taldea desegitea lortu zuen.

Ondorioak

Ikusitakoaren arabera, argi geratzen da AEBtako Ezker Berria ez zela 68ko maiatzean sortu Chicagoko Konbentzio Demokratiko emandako istiluekin. Ikusi dugun moduan, aurreko hamarkadan abiapuntua duen prozesu bat da. Prozesu honek hainbat indar bultzatzaile ditu, eta ez bakarria, Vietnamgoa, alegia, oroitzapen kolektiboan errotu den moduan.

Ilusi dugu beltzen mugimendua eta kontrakulturarenak direla hura bultzatu zuten beste indarrak. Beltzen mugimenduak izandako eragina neurtezina da. Hasteko SDS eta SNCC bezalako erakundeak beltzek hegoaldeko estatuetan hasitako eskubideen aldeko borrokaren

---

²⁵ <http://www.hippy.com/php/article-358.html>

harira sortu zirela azpimarratu beharra dago. Beraz, beltzen eskubideen mugimenduak 60. hamarkadako sorreran garrantzi handia izan zuela ikusten da. Baina eragina ez zen honetara mugatu. Marthin Luther Kingek gidatutako mugimenduak estrategikoki eta filosofikoki eragina izan zuen Ezker Berrian; indarkeriarik ezaren diskurtsoaz ari gara, noski.

Ezker Berriaren ideologo asko beltzak ziren; aipatutako Martin Luther Kingez gain, Stokeley Carmichael, Malcolm X edo eta H. Rap Brown ditugu. Ezker Berriko talde guztiek beraien manifestu eta komunikatuetan etengabe beltzen erreferentziak aipatzen dituzte. Beltzen Mugimendua garatu zenean, hau da, Black Powera agertu zenean, honek ere Ezker Berria irauli zuen. Beltzek harrotasunaz, potere propioaz eta autodefentsaz hitz egiten hasi zirenean, Ezker Berriko hainbat kidek diskurtso hau bereganatu zuten, Ezker Berriaren barnean hainbat eszizio sortuko zituen eztabaida bat sortuz.

Beste indar bultzatzaile garrantzitsu bat kontrakulturarena izan zela argi geratu da. Artea, eta konkretuki musika, garai guztietan iraultza eta errebeldiaren bideratzailea izan da. Ikusi dugun moduan, eta horrela aipatzen dute hainbat autorek, lehen zantzu errebeldeak 50. hamarkadan eman ziren, Rock & Rollarekin, eta James Dean edo Jack Kerouack bezalako gazteek sortutako irudiarekin. 60. hamarkadan ere horrela izan zen. Argi ikusi dugu nola aztertutako talde guztiek nolabaiteko harremana izan zuten kontrakulturarekin. Sexuak, drogak eta askatasun pertsonalak, gizartean eragin handia izan zuten, askotan proposamen politiko konkretuek baino gehiago. Hamarkada honetako mugimendu kulturala garaiko gazteria errebeldearen irudirik hobereena da.

Ezker Berriaren sorrerak, eta 68an emandako *iraultza*, eragin handia izan zuen AEBtan. Ondorio politikoak argiak izan ziren. Hasteko, ezkerreko ulertzeko modu berri bat ekarri zuen. Politika ofizialean ere eragina izan zuen, hainbat erreforma bultzatuz, 1964ko eskubideen karta kasu, edo eta Lyndon B. Johnson dimisioa aurkezaraziz. Baina eraldaketarik garrantzitsuenak gizartean eman ziren. Historian lehenengo aldiz amerikar gizartea bere gobernuak bultzatutako guda baten aurka agertu zen, modu masiboan. Port Huron Statement dokumentuan kritikatzeko pasibitatearekin bukatuz. Vietnamgo gudak, ordurarte inoiz ez ikusitako erruduntasun eta etsipen sentsazio bat sortu zuen klase ertaineko amerikar zuriengan. Ezker Berriko taldeek aldarrikatutako balore eta jarrera asko gizartean erroto eta gaur eguneraino mantendu egin dira. Adibidez sexua ulertzeko modua ez zen berdina izango 60. hamarkadaz geroztik.

Azkenik, Ezker Berriak bizi izan zuen garapena ikusiko dugu. 68. urtean haustura bat ematen da mugimendu honetan. Estrategikoki ordurarte erabilitako indarkeriarik eza eta ekintza zuzen pasiboak zalantzan jartzen hasten dira. Helburuen lorpen ezak, eta indarkeriaren

erabilera defendatzen zuten ideologo berrien agerpenak, borroka molde berriak erabiltzera mugituko ditu hainbat gazte. Haustura eta garapen hau ulertzeko adibiderik garbiena SDSn emandakoa da. Hemen ikus dezakegu Ezker Berria *berri* bat sortzen dela PL eta Weathermenen borroka ideologikoaren ondorioz. Helburua ez zen gobernu kritikatea, edogudarekin bukatzea, baizik eta sistema iraultzea, honetarako bide berriak erabiliko direlarik.

Beraz, prozesu propio baten aurrean gaude, baina munduko beste tokietan emandakoekin paraleloa dena. Ezaugarri propioak ikusi ditugu, amerikar gizartean eta politikan izandako ondorioak. Egia da, Parisko maiatzean bezala, sistema ez zela errotik aldatu, baina gauzak ez ziren berdinak izango ordutik aurrera.

Bibliografia

Barbe, E., *Relaciones Internacionales*, Tecnos, Madrid, 2007 (3. arg.)

Clavir Albert, Judith eta Edward Albert, Stewart, *The Sixties Papers. Documents of a Rebellious Decade*, Library of Congress, Westport, 1984

Di Canio, Margaret B., *Encyclopedia of American Activism; 1960 to Present*, ABC-CLIO, Santa Barbara, 1998

Freeman, Jo eta Johnson, Victoria (Ed.), *Waves of Protest. Social Movements Since the Sixties*, Rowman & Littlefield Publishers, Maryland, 1999

Giammanco, Roberto, *Black Power/Poder Negro*, Ediciones Peninsula, Barcelona, 1970

Home, Stewart, *El asalto a la cultura. Corrientes utopicas desde el Letrismo a Class War*, Virus Editorial, Madrid, 2004(2. arg.)

Jacobs, Ron, *The way the wind blew. A history of the Weather Underground*, Verno, New York, 1997

Roca, J.M., *Nacion negra. Poder negro*, La linterna sorda, Madrid, 2008

Rocha, Servando, *Los días de furia. Contracultura y lucha armada en los Estados Unidos (1960-1985). De los Weathermen, John Sinclair y los Yippies al Black Panther Party y los Motherfuckers*, La Felguera, Madrid, 2004.

Rubin, Jerry, *Do It!. Escenarios de la revolucion*, 2009, Blackie Books, Barcelona

Zim, Howard, *La otra historia de los Estados Unidos*, Hiru Argitaletxea, Hondarribia.

Filmografia

Green, Sam eta Siegel, Bill. *The Weather Underground*. [DVD]. Australia, 2002